

Motion till riksdagen 2015/16:3261

av Lars Hjälmered m.fl. (M, C, FP, KD)

med anledning av skr. 2015/16:33 Riksrevisionens rapport om Vattenfall och energiomställningen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sin rapportering till riksdagen bör bli mer transparent, utförlig och kvalitativ i redovisningen av Vattenfalls strategier och utveckling för att riksdagen ska kunna bedöma om bolaget är ett konkurrenskraftigt och ledande företag i energiomställningen och därigenom bidrar till EU:s klimat- och energimål, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetet med hållbarhet inom de statligt ägda bolagen som systematiserades 2007 i enlighet med Global Reporting Initiative (GRI) bör fortsätta och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att energipolitiska beslut som påverkar Vattenfalls roll i energisystemet bör behandlas inom ramen för Energikommissionen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Statliga bolag

Vi i allianspartierna anser att statens uppgift normalt bör vara att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva företag. Staten är dock en stor företagsägare och kommer så att förbli under överskådlig tid. Det ställer höga krav på tydliga principer. De statliga bolagen bör drivas långsiktigt och ansvarsfullt och, där bolaget verkar på en konkurren utsatt marknad, enligt marknadsmässiga krav för att säkerställa en effektiv konkurrens. Statens roll som lagstiftare och ägare bör hållas isär och skötas på ett professionellt sätt. En ansvarfull bolagsstyrning från statens sida innebär att ägardirektiven ska lägga fast långsiktiga

spelregler för de statliga företagen. Vidare ska de statliga bolagen präglas av öppenhet och föredömlighet samt vara föregångare avseende hållbarhetsfrågor som t.ex. jämställdhet, miljö och socialt ansvarstagande.

Riksdagen bör enligt vår mening uppmana regeringen att fortsätta utveckla förvaltningen av de statligt ägda bolagen och att minska eller avveckla sitt ägande om sådana förändringar leder till bättre fungerande marknader eller en mer effektiv samhällsservice.

Hållbarhet i statliga bolag

Inom ramen för hållbarhetsarbetet lyfter Riksrevisionen att bolaget ska redovisa vilka åtgärder som bolaget planerar för att nå målen. Arbetet med hållbarhet inom de statligt ägda bolagen systematiserades 2007 av alliansregeringen som första land i världen enligt den allmänt accepterade standarden Global Reporting Initiative (GRI). Detta har skapat medvetenhet och en god grund för det fortsatta hållbarhetsarbetet i bolagen. Ett arbete som förre finansmarknadsministern Peter Norman gick vidare med genom att stärka de statliga bolagens aktiva arbete på områden som omfattar miljö, mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, antikorruption, affärsetik, jämställdhet och mångfald. Liksom individuella hållbarhetsmål för samtliga statliga bolag.

Styrning av Vattenfall

2005 förtydligade staten Vattenfalls uppdrag med skrivningen ”Bolaget ska inom ramen för kravet på affärsmässighet vara det ledande företaget i omställningen till en ekologisk och ekonomiskt uthållig svensk energiförsörjning”. Med proposition 2009/10:179 förändrade sedan alliansregeringen ägardirektivet till Vattenfall med förtydligandet: ”Mot denna bakgrund anser regeringen att ägarens uppdrag till Vattenfall bör vara att generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget tillhör ett av de bolag som leder utvecklingen mot miljömässigt hållbar energiproduktion.” Den här förändringen var ett förtydligande av den tidigare skrivningen som bl.a. Riksrevisionen påtalat.

Formuleringen ”svensk energiförsörjning” togs bort med motiveringen att Vattenfall är ett internationellt bolag med mer än hälften av produktionen och intäkterna från marknader utanför Sverige och har därmed åtaganden som sträcker sig längre än nationens gräns. Skrivelsen ”det ledande företaget” ändrades för Vattenfall att vara ”ett av de bolag” i omställningen för att leda utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion. Alliansregeringen motiverade förändringen med att peka på

avvägningen mellan affärsmässighet och ”ledande i omställningen” där marknadsmässig avkastning måste vara utgångspunkt för all verksamhet i Vattenfall.

I Riksrevisionens rapport görs iakttagelser som Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna anser ligger under den operativa verksamhet som Vattenfalls styrelse och ledning har att hantera. Ägaren sätter upp ägardirektiv och bolaget ska förhålla sig till dessa med ett utrymme för att navigera på den marknad de verkar på såväl långsiktigt som ibland utifrån snabba förändringar. Vi i Alliansen menar att dagens ägardirektiv är fullt tillräckliga för en effektiv styrning av Vattenfalls verksamhet. Samtidigt ser vi med oro på regeringens tillämpning av direktiven, bland annat avseende regeringens hantering av Vattenfalls ägande av tysk kolkraft.

Alliansregeringen genomförde flera åtgärder under åtta år vid makten som syftade till att förbättra styrningen av Vattenfall. Det är viktigt att den inslagna vägen om transparens och god kontroll av de statliga bolagen fortsätter framgent. Vi delar därför Riksrevisionens kritik av regeringen och anser att den i sin rapportering till riksdagen bör bli mer transparent, utförlig och kvalitativ i redovisningen av Vattenfalls strategier och utveckling för att riksdagen ska kunna bedöma om bolaget är ett konkurrenskraftigt och ledande företag i energiomställningen och därigenom bidrar till EU:s klimat- och energimål.

Riksrevisionen menar också att regeringen inte ställer tydliga krav på bolaget att inom en viss tid agera på styrsignaler. Vidare skriver Riksrevisionen att styrningen bygger på att Vattenfall självmant vidtar åtgärder och de pekar då på att det kan innebära att kraftfulla åtgärder för att skapa konkurrenskraft och bidra till värdeutvecklingen startas för sent. I det sammanhanget vill vi från allianspartierna vara tydliga med att styrning av bolaget Vattenfall inte styrs med operativa förslag, utan sker med ägardirektiv och att regeringen formulerar mål för bolaget. Dessa mål har sedan bolaget att arbeta och verka efter.

Vattenfalls arbete med EU:s 2020-mål

Vattenfall fick av den förra regeringen ett förtydligat uppdrag att använda EU:s s.k. 2020-mål som referenspunkt för uppföljning i sin roll i energiomställningen. Vattenfall har formulerat tydliga mål för att det ska vara möjligt att mäta och följa upp att verksamheten utvecklas i enlighet med uppdraget.

EU:s 2020-mål är en referenspunkt för att utvärdera om Vattenfall bidrar till utvecklingen av minskade utsläpp av klimatgaser och ökad andel förnybar energi samt aktivt verkar för en effektivare energianvändning. 2020-målen utgör en naturlig referenspunkt för Vattenfalls rapportering om utvecklingen mot en hållbar

energiproduktion. Vattenfall har formulerat tydliga mål för att det ska vara möjligt att mäta och följa upp att verksamheten utvecklas i enlighet med uppdraget. Den redan beslutade målsättningen att reducera koldioxidutsläppen till 65 miljoner ton per år till 2020 ligger fast.

Lönsamhet och marknadsmässighet

Vi vill betona att framförallt lönsamhet och marknadsmässighet ska styra Vattenfalls verksamhet. Bolaget behöver ha ekonomiska resurser och stabil ekonomi för att spela en roll i omställningen av energisystemet. Att producera och distribuera el är en kapitalintensiv verksamhet som kräver stora investeringar. Marknadsmässighet är ett centralt begrepp för Vattenfalls roll på energimarknaden.

Vattenfalls investering i brunkolsverksamheten är en omfattande verksamhet som pågått under mycket lång tid och ställer krav på en ordnad omställning för att undvika omfattande kapitalförstöring för bolaget. Vattenfalls styrelse är de som svarar för bolagets organisation och förvaltning.

Riksrevisionen har i sin rapport lyft att de inte anser att regeringen är förberedd för att hantera den finansiella risken med vare sig ett fortsatt ägande eller en försäljning av tysk kolkraft. Riksrevisionen skriver att den ser det som viktigt att Vattenfall inom ramen för det gällande regelverket ges de förutsättningar som bolaget behöver för att kunna bedöma konsekvenserna av en eventuell försäljning. Riksrevisionens skrivelse slår fast att regeringen har en långtgående laglig möjlighet att upprätthålla ägarkontrollen över de majoritetsägda statliga bolagens styrelsearbete genom att utforma direktiv, instruktioner och anvisningar. Riksrevisionen menar att det inte föreligger något formellt hinder för regeringen att på bolagsstämman besluta om hur bolaget ska tolka sitt uppdrag utan att behöva komma till riksdagen.

Vattenfall och andra energibolag i Europa står under de kommande åren inför stora utmaningar med låg efterfrågan på och högt utbud av el, vilket ger fortsatt låga elpriser. Som en konsekvens av dessa förändrade marknadsförhållanden reviderade ägaren under hösten 2012 på en bolagsstämma den 28 november Vattenfalls ekonomiska mål med lägre och därmed rimligare avkastningskrav för att öka möjligheterna för satsningar på hållbar energi. Bolaget har en ny strategi med ökat fokus på klimatutmaningar och Norden. Det är Vattenfalls styrelse och ledning som ansvarar för att bolagets verksamhet bedrivs så att bolaget når de mål som ägaren respektive bolaget har beslutat om. Vi vill understryka vikten av att hålla isär rollerna vad gäller den operativa verksamheten och det som styrelsen gör, ägaransvar och ägardirektiv. Detta med

anledning av Riksrevisionens skrivning kring bland annat planeringshorisont för bolaget.

Regeringen har tillsatt en Energikommission i mars 2015 som syftar till att ta fram ett underlag för en bred politisk överenskommelse om energipolitikens inriktning, med fokus på 2025 och framåt. Slutligen menar vi i alliansen att energipolitiska beslut som påverkar Vattenfalls roll i energisystemet bör behandlas inom ramen för Energikommissionen.

Lars Hjälmered (M)

Helena Lindahl (C)

Maria Weimer (FP)

Penilla Gunther (KD)